

TRC3 bölgesi otellerinde çevre duyarlılığına yönelik bir araştırma

Sedat Çelik, Esmâ Basan, Necmettin Balık, Rıdvan Solmaz

ÖZET

Küresel ısınmanın etkisi ve kıt kaynakların gittikçe daha fazla tüketilmesi sürdürülebilirliğin gerçek anlamda ele alınmasını, kaynakların daha dikkatli kullanılarak gelecek kuşaklara aktarılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda, otel işletmeleri israfın olduğu ve kaynakların fazla tüketildiği alanlardır. Bu gerçeklik karşısında çalışmanın amacı TRC3 bölgesi otel işletmelerinde çevre uygulamalarının durumunu tespit etmek ve çeşitli değişkenlere göre farklılık olup olmadığını belirlemektir. Bu amaç kapsamında nicel araştırma yöntemi kullanılmış olup, verilerin elde edilmesi için anket tekniğinden yararlanılmıştır. Araştırma evreni tam sayımlama ile TRC3 bölgesindeki bütün otelleri kapsamaktadır. Elde edilen veriler, tanımlayıcı istatistikler ve varyans analizleri ile değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda; otel işletmelerinde çevre politikalarına yönelik uygulamaların otellerin çoğunluğunda uygulandığı, en fazla uygulanan çevre politikalarının ise enerji tüketimi ve su tüketimine yönelik olduğunu belirlenmiştir. Ayrıca otel işletmelerinin sınıfına ve illerine göre Mardin otellerinin çevreye daha duyarlı oldukları ve otel çalışma süresine göre çevreye duyarlılık konusunda bir farklılık olmadığı tespit edilerek işletmelere önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelime: TRC3, Çevre Farkındalığı, Otel İşletmeleri, Yeşil Otel
Gönderilme Tarihi:09.04.2021; Kabul Tarihi:10.07.2021. Araştırma Makalesi

A Research on Environmental Awareness in TRC3 Region Hotels

ABSTRACT

The effect of global warming and the increasing consumption of scarce resources necessitate a real consideration of sustainability and the transfer of resources to future generations by using resources more carefully. In this context, hotel businesses are areas of waste and excessive consumption of resources. In the face of this reality, the purpose of our study is to determine the status of environmental practices in hotel establishments in the TRC3 region and to determine whether there are differences by various variables. For this purpose, quantitative research method was used, and the questionnaire technique was used to obtain data. The research population consists of all hotels in the TRC3 region with full counting. The data obtained were evaluated with descriptive statistics and analysis of variance. As a result of the research; It has been determined that environmental policies in hotel businesses are implemented in most of the hotels, while the most applied environmental policies are for energy consumption and water consumption. In addition, it has been determined that Mardin hotels are more sensitive to the environment according to the class and provinces of the hotel establishments and that there is no difference in terms of environmental sensitivity according to the duration of the hotel. After the results, suggestions were presented to the enterprises.

Keywords: TRC3, Environmental Awareness, Hotel Establishments, Green Hotel
Submitted: 09.04.2021; Accepted: 10.07.2021. Research Paper

Giriş

Turizmin geliştiği birçok ülkede doğal kaynaklar önemli ölçüde tahrip edilmekte, çevre kirliliği artmakta, kültürel ve tarihi doku zarar görmektedir (Giritlioğlu ve Güzel, 2015: 889). Doğal yaşamın tahrip olmasıyla birlikte çevreye olan bakış açısı son dönemde değişime uğramaktadır. İşletmeciler, çevrenin önemini fark ettiklerinden dolayı çevreye karşı duyarlı olmaya çalışmaktadırlar(Süklüm, 2018: 376). Tüketicilerin çevre farkındalığının artması ve çevreye duyarlı ürünleri tercih etmesi, işletmelerinde bu alanda yeni stratejiler geliştirmesine kapı aralamıştır. İşletmelerin çevre konusunda daha çok özen göstermeleriyle birlikte "çevreye

Sedat Çelik	Şirnak Üniversitesi	0000-0002-4541-6355	s.celik@sirnak.edu.tr	Türkiye
Esmâ Basan	Şirnak Üniversitesi	0000-0003-1878-0976	esma.bsnn@gmail.com	Türkiye
Necmettin Balık	Şirnak Üniversitesi	0000-0002-4500-2224	necmettin4932@hotmail.com	Türkiye
Rıdvan Solmaz*	Şirnak Üniversitesi	0000-0003-0138-0810	ridvansolmaz@sirnak.edu.tr	Türkiye

*Sorumlu Yazar

duyarlı işletmecilik" ya da "yeşil işletmecilik" olarak tanımlanan yeni bir yaklaşım ortaya çıkarmıştır (Mesci, 2014: 91). Çevreye duyarlı işletmecilik; ekolojik çevreyi karar alma süreçlerinde bir unsur olarak dikkate almayı ve işletme faaliyetleri içerisinde çevreye verilen zararı en aza indirmeyi veya tamamen ortadan kaldırmayı amaç edinmektedir. Ayrıca çevreye duyarlı işletmecilik ürünlerin tasarımını ve paketlenmesini, üretim süreçlerini, ekolojik çevrenin korunmasını ve işletme kültürüne yerleştirilmesini teşvik eden aynı zamanda topluma karşı görevlerini yerine getiren işletmelerin benimsediği bir anlayışa dayanmaktadır (Seyhan, 2010: 14).

Turizm sektörü çevreyle bir bütün olmasından dolayı sürdürülebilir turizm kavramı önemli bir yere sahiptir (Süklüm, 2018: 376). Sürdürülebilir turizm; “yerel kaynakların korunması, yaşam kalitesini yükseltmesi, turistik tüketicilerin ve bölge halkının ihtiyaçlarını, ileriye dönük düşünülerek karşılanması, ülkenin kültürel bütünlüğüne ve çevresine uygun turizm kapasitelerinin geliştirilmesidir” (Seyhan, 2010: 3). Sürdürülebilir turizm ikliminin sağlanabilmesi ve doğa ile dost turizm hareketlerinin ancak çevreye duyarlı faaliyetler neticesinde gerçekleşebileceğinin anlaşılması üzerine işletmeler popüler bir kavram haline gelen 'yeşil' odaklı bir yönetim anlayışına geçmeye başlamıştır (Akdağ, Güler, Demirtaş, Dalgıç ve Yeşilyurt 2014: 259). Buna bağlı olarak son yıllarda, otellere geri dönüşüm faaliyetlerine havlu ve çarşafın yeniden kullanılmasını sağlayıcı uygulamalarla müşterileri çevre dostu uygulamalara aktif olarak katılmalarını teşvik etmektedirler (Trang, Lee ve Han, 2019). Literatürde çevreye yönelik tutum ve çevre duyarlılığı (Türker, 2002) ve çevre bilinci ve işletme başarısı (Türk ve Kara, 2018) ilişkilerinin araştırıldığı görülmektedir. Ayrıca çevre duyarlılığına yönelik durum tespiti (Erdoğan ve Barış, 2007; Turhan, 2010) yapan çalışmaların olduğu ve çoğunlukla bu çalışmaların turizmin geliştiği destinasyonlarda (Marmaris, Antalya, Ankara, Hong Kong) yapıldığı (Turhan, 2010; Erdoğan ve Barış, 2007; Chan ve Lam, 2003; Türker, 2002) görülmektedir. Bu kapsamda TRC3 (Mardin, Batman, Siirt, Şırnak) bölgesindeki otel, işletmelerinde çevre uygulamalarının durumunu tespit etmek ve çeşitli değişkenlerce farklılık olup olmadığını belirlemek çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır. Bu amaç çerçevesinde nicel bir araştırma yapılmıştır. Araştırmanın yapıldığı 4 ilden (Mardin, Siirt, Batman ve Şırnak) 3’ünde (Siirt, Batman, Şırnak) henüz turizm sektörünün gelişmediği dolayısı ile TRC3 bölgesinin turizm sektörü açısından henüz yolun başında iken çevre uygulamalarına yönelik farkındalığın oluşturulması, bu sayede sürdürülebilirliğe katkı sunması araştırmayı değerli kılmaktadır. Ek olarak daha önce çevre duyarlılığına yönelik çalışmaların fazla olmaması ve konunun bu illerde henüz çalışılmamış olması çalışmanın önemini ortaya koymaktadır.

Kavramsal Çerçeve

Çevre ve Çevreye Duyarlılık

Çevre; “bütün canlıların yaşamları boyunca ilişkilerini devam ettirdikleri ve etkileşim içinde buldukları, sosyal, ekonomik ve kültürel bir ortamdır” (Mesci, 2014: 91). Çevre Yönetim Sistemi Standartlarına göre işletmeler açısından çevre kavramı “Bir kuruluşun faaliyetleri içinde yürüttüğü hava, su, toprak, tabii kaynaklar, bitki ve hayvan sistemleri, insan ve bunlar arasındaki faaliyetleri içine alan ortamdır” şeklinde tanımlanmaktadır (Oğuz, 2019: 45). Genel itibarıyla üç fonksiyonu bulunan çevrenin ilki doğal kaynaklar, ikincisi artıkların giderilmesi, sonuncusu ise doğal güzelliklerin barındırdığı bir çekicilik unsurudur (Kızılırmak, 2011: 3).

Turizm çeşitli unsurlardan meydana gelmekte ve içerisinde birçok değişkeni barındırmaktadır. Bunlardan birisi ise şüphesiz çevredir. Başarılı ve sürdürülebilir bir turizm için temiz ve düzenli çevreye ihtiyaç

vardır (Atay ve Dilek, 2013). Turizmin gelişmesiyle ortaya çıkan sorunlar arasında başta hava, su, toprak, gürültü ve görsel kirlilik olmak üzere flora ve faunada bozulmalar meydana gelmiştir. Ayrıca kültürel değerler üzerindeki tahribat da bu konu üzerinden ele alınabilir (Kızılırmak, 2011: 11). Turizm sektörünün önemli bileşenlerinden biri olan konaklama işletmelerinde rekabet avantajı açısından çevrenin etkisi büyüktür (Özdemir Yılmaz, Özok ve Erdem, 2016: 182). Çevre sorunlarının artış göstermesi ve rahatsız edici bir duruma gelmesiyle birlikte dünya çapında çevreyi korumak amacıyla çok sayıda toplantı yapılmış ve bazı tedbirler alınmıştır (Güzel, 2016: 2). Bu kapsamda otel işletmelerinde çevre hassasiyetine yönelik çalışmalar 1970'ten 1980'lere kadar turistlerin çevreye etkileri dikkate alınarak incelenmeye başlanmıştır. Belirtilen başlama hareketi ile sürdürülebilir kalkınma düşüncesi ortaya konulmuş ve tüm üretim faaliyetleri esnasında çevre konusunda dikkat edilmesi ve duyarlı olunması gerektiği vurgulanmıştır (Korkmaz ve Atay, 2017: 115; Güzel, 2016: 2).

Çevresel duyarlılığı rekabet avantajı olarak ele alan turizm işletmeleri, hedef kitlesi içerisinde çevreci uygulamalar ile rekabet üstünlüğü yakalaya bilmektedirler (Atay, Temirkanova ve Gökdemir, 2017: 18). Otel işletmeleri açısından çevre duyarlılığın artmasının önemli nedenlerinden birisi çevresel sürdürülebilirliğin sağlanmaya çalışılması ve tüketicilerin bu konuya son yıllarda daha fazla önem göstermesidir (Giritlioğlu ve Güzel, 2015: 890). Artan bu toplumsal duyarlılık, otel endüstrisinde çevresel duyarlılığı içeren uygulamaların artmasını sağlamaktadır. (Yıldız, 2012: 4).

Konaklama işletmeciliğinde çevreye duyarlı yönetim unsurlarından bir tanesi enerji verimliliği yöntemidir (Yılmaz vd., 2016: 182). Enerji kullanımı içerisinde elektrik, gaz ve petrol ürünleri oteller için temel girdilerdir (Yıldız, 2012: 21). Otel işletmelerinde enerji tasarrufu ve alternatif enerji kaynaklarının kullanımı oldukça önem arz eden bir konuyu oluşturmaktadır (Güzel, 2016: 71). Konaklama faaliyetlerinde ısıtma, soğutma, aydınlatma, yemek pişirme ve her çeşit ekipmanı çalıştırabilmek için doğrudan veya dolaylı enerji kaynaklarına gereksinim duyulmaktadır. Otellerin kullandığı makine ve donanımların çevre dostu olması hem su hem de enerji tasarrufu yapılması anlamına gelmektedir (Kaymaz, 2012: 54-56). Bu işletmelerin yenilenemeyen enerji kaynaklarını kullanması, artan bilinç sayesinde yerini yenilenebilir enerji kaynaklarına bırakılmasını sağlamıştır (Güzel, 2016: 71). Diğer yandan güneş kontrol sistemleri işletmelere enerji tasarrufu açısından uygun çözümler getirmektedir. Bilgisayar sistemlerinin etkin kullanımı ile birlikte; havalandırma, aydınlatma, ısıtma gibi konularda enerjinin daha verimli kullanılmasını mümkün kılmaktadır. Bunun sonucunda ayrı bir kullanım söz konusu olmadığından odaların, koridorlarına da tüm elektrik ünitesinin otomatik olarak kapanmasına olanak sağlamaktadır (Güneş, 2011: 48). Örneğin; Yeni Zelanda'da The Hyatt Regency International oteli enerji tasarruf sistemleri sayesinde 16.000 dolar kurulum maliyetine katlanmalarına rağmen yatırımın geri dönüşünü 14 ayda sağlamış ve 14.000 dolar tasarruf elde etmişlerdir (Alexander ve Kennedy, 2002: 3).

Birçok sektörde olduğu gibi konaklama işletmelerinde su olmadan hizmet üretmek ve sunmak neredeyse olanaksızdır (Yıldız, 2012: 19). Çünkü yapılan her üretimde, insan sağlığının ön planda tutulması gerekmektedir. Bu nedenle otellerde hijyen açısından hizmet üretiminin tüm süreçlerinde su çok önemli bir kaynaktır (Yılmaz vd., 2016: 183). Ancak otel işletmelerinde su, ihtiyaç duyulan miktardan daha fazla kullanılmaktadır (Güzel, 2016: 27). Otel işletmeleri içinde mutfak, çamaşırhane, bahçe, kat hizmetleri, havuz gibi çeşitli alanlarda oldukça fazla su tüketiminde bulunmaktadır (Yıldırım, 2019: 26). Bu durum turizm destinasyonlarında su kıtlığına, su kaynaklarının zarar görmesine ve büyük miktarda atık su oluşumuna yol

açmaktadır (Seyhan,2010: 27). Su sıkıntısını en aza indirmenin en önemli yollarından birisi kullanılan doğal su kaynaklarının daha verimli bir şekilde kullanılmasından geçmektedir. Bu nedenle su verimliliğini arttırmak ve su yönetimi için alternatif yöntemler geliştirilmek gerekmektedir. Bu açıdan alternatif kaynaklardan biri de su geri kazanım sistemidir. Diğer su verimliliği sistemlerinden birisi olan “Gri Su Sistemi” ise evsel atık suyun duştan, lavabodan, küvetten ve mutfakta kullanılan suyun geri kazanılmasıdır (İpar, 2018: 131). Evlerde kişi başı günlük 120 litre tu tüketimi dikkate alınarak yapılan çalışmalara göre gri su geri kazanım oranı 4-5 kişilik evde yılda 80.000 litreye varan temiz su tasarrufu sağlayabilir (İpar, 2018: 132). Bunun yanı sıra bazı otel işletmeleri duş ve musluk başlıkları için “economizer” isimli özel bir parça takarak su ile havanın karıştırılmasıyla birlikte %30’luk su tasarrufu sağlamaktadır (Yıldırım, 2019: 27). Örneğin Yeni Zelanda’ daki THK Rotaruo Hotel’de su tasarruf sisteminin kurulduğu ve bu sistemin maliyetinin 3060 dolar olmasına karşılık sadece 7 aylık geri ödeme ile 5.244 dolar tasarruf sağlandığı açıklanmıştır (Alexander ve Kennedy, 2002: 6).

Çok fazla enerji ve su tüketimin dışında konaklama işletmelerinin karşılaştığı bir diğer sorun ise atık konusudur (Süklüm, 2018: 984). Atık yönetimi; üretim esnasında başlayıp tüketiciye ulaşana kadar oluşabilecek atıklar ve kullanımı sırasında veya sonrasında oluşabilecek çevre kirliliğini ifade etmektedir (Yıldırım, 2019: 28). Oteldeki katı atıkların kâğıt, gıda, çeşitli metaller, plastikler, alüminyum ve cam gibi birçok bileşeni vardır (Alexander ve Kennedy, 2002: 6). Konaklama işletmelerinde, özellikle de büyük otellerde, oldukça fazla katı ve sıvı atık ortaya çıktığından dolayı iyi bir atık sistemini gerektirmektedir (Güneş, 2011: 48). Turizm sektöründe faaliyet gösteren tüm otel işletmelerini kapsayan atık yönetimi faaliyetleri planlanmalı ve planlanan faaliyetlere yönelik uygulamaya geçilmelidir (Güzel, 2016: 78). Atıklar sadece canlıların yaşamını ve sağlığını tehdit etmekle kalmayıp ülke ekonomisini de olumsuz yönde etkilemektedir. Bu yüzden her işletme atık yönetimini uygulayarak zararlı atıkların azaltılmasında destek olması gerekmektedir (Yıldırım, 2019: 19). Bu tür atık azaltma ve su tasarrufu davranışları, otel müşterileri arasında genellikle önemli koruma eylemleri olarak kabul edilmektedir (Han ve Hyun, 2018; Singh, Cranage ve Lee, 2014).

Geri dönüşüm ve atık yönetimi, kaynakların tüketimini azaltmakla birlikte israfı önlemedeki çabaları ifade etmektedir. Oteller bu yönde atılan adımlar ile atıklarının büyük çoğunluğunu (%80) geri dönüştürebilmektedirler (Memiş, 2019: 658). Otel işletmelerinde kullanılan kâğıt ürünlerin yeniden kullanımı, birçok yerde kullanılan kişisel temizlik ürünlerinin kişisel kaplar içerisinde değil yeniden kullanılabilir kaplarda sunulması gerekmektedir. Ayrıca yiyecek-içecek ve servis araç gereçleri içerisinde tek kullanımlık ürünlerin kullanılması gerektiğine, bazı durumlarda ise ürünlerin geri dönüştürülebilir olmalarına da dikkat edilmelidir (Güneş, 2011: 48). Bu duruma benzer olarak Hyatt Regency International Hotel’in Chicago’daki şubesinde geri dönüştürülebilir malzemelerin her yıl bir milyon poundluk artışın Chicago’nun çöplüklerine atılmasını önlediğini belirterek geri dönüşüm yoluyla 120.000 dolar tasarruf ettiği açıklanmıştır (Enz ve Siguaw, 1999: 76).

Berezan, Millar ve Raab (2014)’a göre müşteriler yeşil bir otel odası için bir miktar prim ödemeyi kabul etmiştir. Fakat katılımcıların yarısı bu otelleri tercih etmek için indirim istemiştir. Bu da şu soruyu sormamıza neden oluyor. Ek ücret ödemeyi kabul ederken neden bu otellerde kalmak için indirimle ilgileniyorsunuz? Bu çelişkinin ise sosyal bir arzuya bağlı ön yargılardan kaynaklandığı varsayılmıştır. Bununla birlikte oteller sahip oldukları sürdürülebilirlik özelliklerini ve olanaklarını pazarlama

materyallerinde güven uyandıran bir şekilde turistlere iletebilirlerse turistler otel rezervasyonu yapmaya motive edilebilir (Ponnappureddy, Priskin, Ohnmacht, Vinzenz ve Wirth, 2017: 970).

Çevre Uygulamaları

Çevre bilincinin dünya genelinde yerleşmesi ile çeşitli sivil toplum örgütlerinin, uluslararası kalite standartlarının ve yasal düzenlemelerini içerisinde çevre ile ilgi kriterlerin yer almaya başlamasını sağlamıştır (Yıldırım, 2019: 20). Türkiye'de bu açıdan çevrenin korunabilmesi için birçok yönetmelik ve kanun çıkarılmıştır (Yılmaz vd., 2016: 185). Turizm Teşvik Kanunu 1982 anayasasında “turizm bölgelerinde devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerlerde bölgenin doğal ve kültürel özelliklerini bozmamak, turizm işletmelerine zarar vermemek ve imar planlarına uygun olmak kaydıyla, kamuya yararlı bina ve tesisler yapılabilir” şeklinde ilk olarak bu ifade yer almaktadır (Pak, 2018: 50).

Türkiye'de ilerleyen yıllarda turizm ve konaklama işletmeleri hedef gösterilerek daha fazla kanun ve teşvik edici çalışmalara imza atılmıştır (Yılmaz vd., 2016: 185). 1993 yılında ise Turizm Tesisleri Yönetmeliği yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmeliğin 24. Maddesinde ‘Turizm Yatırımlarının Genel Nitelikleri ile Güvenlik ve Çevre Korumasına Yönelik Önlemler’ başlığı adı altında tesislerin yerleşim planları düzenlemesine yer verilmiştir (Pak, 2018: 50). Söz konusu madde içerisinde, tesislerin yapı ve dekorasyonlarının, yöre, çevre ve doğa ile uyumlu mekanların tasarlanması istenilmektedir (Özok, 2015: 54). Konaklama işletmelerinin çevreye verdikleri zararların en aza indirilmesi için dünyada ve ülkemizde birçok girişim ve çevre dostu uygulamalar bulunmaktadır. Bunlardan biri de hem çevre hem de işletme açısından çeşitli avantajlar sunan 'yeşil otel' uygulamalarıdır (Süklüm, 2018: 377). Doğal çevreye duyarlı otel yönetimi yeşil otelcilik uygulamaları, bir yandan otellerin kullandıkları enerji miktarını en aza indirmeye çalışırken, diğer yandan ise doğaya atılan kimyasal temizlik ve çöp türü maddelerinin miktarları da azaltılmaya çalışılmaktadır (Korkmaz ve Atay, 2017: 115).

Çevre dostu uygulamalardan bir diğeri ise ISO 14001 serisi olarak adlandırılan çevre yönetim sistemidir (Pak, 2018: 51). ISO 14000 çevre yönetim sistemi standardı 1993 yılında ISO tarafından uluslararası çevre yönetim standartlarını hazırlamak üzere yaklaşık 50 farklı ülkenin temsilcilerinden oluşan bir teknik komite kurulmuş ve 1996 yılında ISO 14001 çevre yönetim sistemi standardı yayınlanarak hayata geçirilmiştir (Ceylan, 2017: 34). ISO 14001 uygulaması sonucunda işletmeler çevreye duyarlı firma imajı yaratmakta ve pazarlama alanında da olumlu bir pozisyona ulaşmaktadır (Seyhan, 2010: 59). ISO 14001). Çevre Yönetim sistemi ile konaklama işletmelerinin doğal çevreye olan olumsuz etkilerini azaltarak hem bugünün turistik tüketicilerinin imkânları iyileşecek, hem de gelecekteki turistik tüketicilerin hakları korunmuş olacaktır. Böylece ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemi sürdürülebilir turizm olgusuna hizmet etmiş olacaktır (Kaymaz, 2012: 38).

Ülkemizde turizm sektöründe çevrenin korunmasına yönelik atılan adımlardan birisi de Mavi Bayrak uygulamasıdır (Süklüm, 2018: 378). Kıyı turizmde önemli bir yere sahip olan Mavi Bayrak uygulaması 1985 yılında Fransa'da geliştirilmiştir (Ceylan, 2017: 30). Mavi Bayrak, yüzme amacıyla kullanılan suyun, niteliğini koruyan, plajın düzenini ve emniyetini sağlayan, çevre yönetiminde bulunan Türkiye Çevre Eğitim Vakfı (TÜRÇEV) tarafından plaj ve marinalara verilen ödüldür (Yıldırım, 2019: 12). Mavi Bayraklı plajlar, temiz deniz suyu, çevre eğitimi ve bilgilendirmeyi önemseyen gerekli ekipmana sahip iyi bir çevre yönetimini benimsemektedir. Mavi Bayraklı Marinalar için ise diğer kriterler benzerlik göstermektedir (TURÇEV). Mavi

Bayrak projesi; temiz, donanımlı, güvenli ve sürdürülebilir bir çevreyi temsil etmektedir (Kızılırmak, 2011: 6).

Türkiye'de mevcut çevre dostu uygulamalardan birisi de 'Yaşanabilir Çevre Projesi'dir. Bu proje Türkiye Otelciler Federasyonu (TUROFED) tarafından çevrenin ve kaynakların korunmasına daha fazla katkı sağlayabilmek amacıyla oluşturulmuş ve "Beyaz Yıldız" ile sembolize edilmektedir (Süklüm, 2018: 380). Turizm işletmelerinde kullanılan suyun, elektriğin ve katı atık maddelerinin miktarının azaltılarak çevreye ve doğal kaynaklara olan zararın azaltılması, daha temiz ve yaşanabilir bir çevrenin sağlanması ve verimliliğin artırılıp konfordan vazgeçilmeden tasarruf sağlanması projenin temel amaçlarındandır (Seyhan, 2010: 66). 2008 yılında uygulanmaya başlanan proje ile daha temiz ve sürdürülebilir bir çevreye katkı sağlamak amaçlanmaktadır (Ceylan, 2017: 39).

Ülkemizde uygulanan bir diğer çevre dostu uygulama da Yeşil Yıldız uygulamasıdır. Türkiye'de çevre bilincinin gelişmesi ve çevre korumasına yönelik faaliyetlerin önem kazanmasıyla birlikte T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 1993 yılından itibaren talep eden ve aranılan niteliklere sahip konaklama işletmelerine Çevre Dostu Kuruluş Belgesi (Çam Simgesi) verilmeye başlanmıştır (Akova, Yaşar, Aslan ve Çetin, 2015: 172). 2008 yılında güncelleştirilen belgelendirme sistemi "Çevreye Duyarlı Konaklama Tesisi Belgesi" olarak düzenlenmiş ve Yeşil Yıldız adını alarak yürürlüğe girmiştir (Pak, 2018: 52). Yeşil Yıldız, sürdürülebilirlik çatısı altında çevreyi korumak, çevre bilincini geliştirmek, turizm işletmelerinin çevreye dair olumlu yönde etkide bulunmasını teşvik etmek amaçlarıyla T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından konaklama işletmelerine verilen belgedir (Ertaş, 2018: 801). Yeşil yıldız belgesi alan otel işletmeleri su, atık, enerji ve geri dönüşüm gibi konularda gerekli önlemleri alarak tasarruf elde etmişlerdir. Konaklama sektörü bu açıdan enerji ve su gibi kaynakların sürekli olarak tüketildiği bir hizmet sektörüdür. Bu nedenle otel işletmeleri hem maliyetlerini düşürmek hem de farkındalık yaratmak için Yeşillenen Oteller arasına girmişlerdir (Yıldırım, 2019: 13). Yeşil Yıldız anlayışı, çevreyi korumak, enerji tasarrufu sağlamak ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılmasını teşvik etmektedir. Ayrıca işletme içindeki planları çevreye duyarlı bir şekilde düzenlemenin çevreyi olumsuz etkileyen maddelerin tüketimini azaltması, mimari tarihi vb. turistik alanlara zarar vermemesi, yeşil yıldız konusunda bireylere gerekli eğitimleri sağlaması ve kurum ve kuruluşlar açısından ortak çalışmalar yapılmasından dolayı benimsenmektedir (Aylan ve Sezgin, 2016: 4).

Yukarıda belirtildiği gibi devlet kurumları ve işletmelerin çevre politikaları ile ilgili farkındalıklarının giderek arttığı görülmektedir. Konunun akademik çalışmalardaki durumu da önem arz etmektedir. Akandere ve Zerenler (2018) yaptıkları çalışmada yöneticilerin tedarik zinciri yönetimi kararlarını baskılayan iç ve dış faktörlerin, yeşil tedarik zinciri uygulamaları ve işletme performansı üzerine etkisini incelemişlerdir. Yapılan araştırma sonucunda; yeşil tedarik zinciri yönetimi uygulamaları ile işletme faaliyetlerinin pozitif yönde etkileneceği ortaya çıkmıştır. Diğer bir çalışmada (Aykan ve Sevim,2013) Kayseri ve Nevşehir'de çalışmaya katılan otel işletmelerinin "reaktif çevre yönetimi" uygulamalarının" proaktif çevre yönetim" uygulamalarından daha yüksek bir ortalamaya sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Enz ve Siguaw (1999) Amerika'da faaliyet gösteren dört otel işletmesinin çevre koruma çalışmalarının ne düzeyde olduğuna dair araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırmanın sonucunda, dört otelde de çevre politikaların yürütüldüğü, atıklara yönelik enerji kaybı azaltıcı uygulamalarının oteller tarafından gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Benzer bir çalışmada Deng ve Burnett (2002), Hong Kong otellerinde, enerji tüketiminin analiz edilmesi üzerine bir

araştırma gerçekleştirmişlerdir. Araştırma sonucunda, otellerde elektrik tüketiminin %50'sinin havalandırma ve soğutma cihazlarından kaynaklandığı ortaya konulmuştur.

Türker (2002) Antalya Belek ve Side bölgesinde faaliyet gösteren 40 otelin çevreye karşı olan tutumlarının çevre duyarlılığına bakış açısı üzerindeki etkilerinin belirlenmesi amacıyla bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırma sonucunda turistik tesislerin doğal çevreye duyarlı oldukları ve tesislere verilen yıldız ve sınıf sayısı arttıkça tesislerin duyarlılık seviyelerinin arttığı, ayrıca yabancı turistlerin yerli turistlere göre çevreye zarar veren davranışlardan daha fazla kaçındıkları ve çevreye karşı yasalara uydukları tespit edilmiştir.

Chan ve Lam (2003), Hong Kong'da faaliyet gösteren otellerin havuz ısıtma sistemlerinin, enerji tüketimine olan etkisini belirlemek amacıyla bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. Araştırma sonucunda, otellerde havuz ısıtmada kullanılan yeni teknoloji sistemlerin elektrik tüketimini %50 azalttığı tespit edilmiştir.

Doğan ve Ertaş (2018), çevreye duyarlı tesislerin çevresel maliyetlerin rekabet gücüne etkisini tespit etmek amacıyla bir araştırma yapmışlardır. Araştırma sonucunda yeşil yıldız konaklama tesislerinin çevreye karşı duyarlılık seviyesinin artmasıyla birlikte rekabet gücünün de olumlu yönde etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır.

Erdoğan ve Barış (2007), Ankara'da faaliyet gösteren otellerin çevreye karşı koruma programları ve çevreye karşı duyarlı faaliyetlerin tespit edilmesine yönelik bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırma sonucunda otel yöneticilerinin çevreye karşı sorumlu olmadığı ve otellerin büyük bir kısmında çevre dostu uygulamalar hakkında bilgi eksikliklerinin olduğu tespit edilmiştir.

Ertaş, Kırlar Can, Yeşilyurt ve Koçak (2017), yeşil yıldız belgeli konaklama işletmelerinin web sitelerinde çevre duyarlılığının durumunun tespitine dair bir çalışma yürütmüşlerdir. Bu çalışma sonucunda konaklama işletmelerinin “yeşil yıldız belgesi ve çevre yönetimi uygulamaları” ile ilgili bilgi vermedikleri ve yeşil yıldızlı konaklama belgesine sahip işletmelerin ise web sitelerinde daha çok sertifikalar ve aldıkları ödüller paylaşılırken çevreye karşı bilinçlendirme adına yapılan uygulamalara dair paylaşımlarının az olduğu tespit edilmiştir.

Korkmaz ve Atay (2017), yapmış oldukları araştırma sonucunda sektörde kullanılan sertifikaların bir fayda sağlamadığını ve konaklama işletmelerin yeşil pazarlama uygulamalarının işletme sınıflarına göre farklılık gösterdiğini, konaklama işletmecilerin çevre sertifikasına sahip olmalarının performanslarını etkilemediğini tespit etmişlerdir.

Saçılık ve Çevik (2014), yaptıkları çalışmada Antakya ilindeki Güngör Otoman Palace Otel'in yeşil yıldız uygulaması kapsamında gerçekleştirdikleri faaliyetlerin konaklama işletmelerine olan kazanımlarını belirlemeye çalışmışlardır. Konaklama tesisinin atık yönetimi, su tasarrufu ve enerji tasarrufu konusunda bilinçli ve hassas davrandığı, çevre duyarlılığı konusunda yeşil yıldız belgesi için gerekli kriterleri başarıyla gerçekleştirdiği belirtilmiştir.

Seyhan ve Yılmaz (2010), Calista Luxury Resort Hotel' de çevreye duyarlı uygulamaların belirlenmesi amacıyla bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. Araştırma sonucunda ISO 14001 çevre yönetim sistemine sahip olan oteller de atık geliştirme yöntemi için otel tasarımına uygun silindirik üçlü araştırma hazneleri, enerji tasarrufu sağlamak için odalarda, tasarruflu ampullerin kullanıldığı, yağmur sularının ise bahçe ve pisuarlarda

kullanıldığı ayrıca otel personellerine çevre duyarlılığı konusunda gerekli eğitimlerin verildiğini tespit etmişlerdir.

Turhan (2010), Marmaris'te turizm alanında faaliyet gösteren 4 ve 5 yıldızlı otellerin yeşil pazarlama anlayışlarını ortaya koymak amacıyla bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırma sonucunda elektrik tasarruf sistemlerinin daha etkin kullanılması, enerji tasarrufunun sağlanması, soğutma-ısıtma sistemi uygulamalarında tasarrufun sağlanması, katı ve zararlı atıkların ayrıştırılması, çevreye ve ağaçlandırmaya verilen önemin 5 yıldızlı otellerde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bunun nedeni 5 yıldızlı otel işletmelerinin yeşil pazarlama uygulamalarını 4 yıldızlı otellere göre daha çok uygulamalarından kaynaklanmaktadır.

Türk ve Kara (2018), yaptıkları çalışmada konaklama işletmelerinde çevre bilinci ve yönetim uygulamalarının işletme başarısına olan katkısını araştırmışlardır. Araştırmanın sonuçlarına göre yeşil yönetim uygulamaları ile işletme başarısı göstergeleri arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu belirtilmiştir. Bu anlamlı ve pozitif ilişki sonucunda yeşil yönetim uygulamalarını benimseyen işletmelerin bu uygulamaları arttırmaları halinde işletmenin başarısında bir artış olacağı ifade edilmektedir.

Zengeni, Zengeni ve Muzambi (2013) yaptıkları çalışmada Zimbabwe otellerinde yeşil misafirperverlik ve işletme maliyetlerinin olası ilişkilerini incelemişlerdir. Çalışma, yeşil misafirperverlik ile otel çalışanları tarafından algılanan işletme maliyetleri arasında hem olumlu hem de olumsuz bir ilişki olduğunu göstermektedir. Ayrıca yeşil turizmin tartışılmasında çalışan farkındalığı kilit rol üstlendiği için maliyetleri kontrol etmenin bir ölçüsü olarak önemli olduğu vurgulanmıştır.

Yöntem

Araştırmanın Amacı

Son dönemlerde doğal çevreye olan kaygının artması, işletmelerin çevreye verdikleri önemi arttırmaktadır. Tüketicilerin çevreye duyarlılık konusunda giderek artan farkındalığı ile atıkları ve kirliliği önleyecek, kontrolleri sağlayacak üretim yöntemlerini uygulamaya, az kaynak tüketen tasarımlar ve geri dönüşümü sağlayacak faaliyetler gibi çok sayıda çevreci uygulamalara yönelmişlerdir. Bu durum çevre ile etkileşimi diğer işletmelere kıyasla daha fazla olan otel işletmeleri için ayrı bir önem taşımaktadır. Bu kapsamda, TRC3 bölgesindeki otel işletmelerinde çevre yönetim uygulamalarının durumunu tespit etmek çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır. Alt amaç ise, çevre uygulamalarının otel sınıfına, illere ve otel çalışma süresine göre farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymaktır. Ayrıca çalışma ile birlikte otel işletmelerinin konu hakkında bilinçlendirilmesi de araştırmanın amaçları arasındadır. Bu amaçlar doğrultusunda TRC3 Bölgesi sınırları içerisinde faaliyet gösteren turizm işletme belgeli ve belediye belgeli otel işletmeleri üzerinde bir araştırma gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Verileri elde etmek için isea nket tekniği tercih edilmiştir. Covid-19 pandemisinden dolayı işletmedeki ilgili kişilere telefon ve e-posta aracılığı ile ulaşılarak anket verileri elde edilmiştir. Verilerin toplanması için kullanılan anket, iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde işletme ile ilgili sorular 4 soru, ikinci bölümde ise işletmelerin çevreye duyarlılıkları (29 soru) ile ilgili sorular yer almaktadır. Çevreye duyarlılık ile ilgili sorular için 5'li likert ölçeği kullanılmış olup, cevap seçenekleri 1-Hiç Yeterli Değil.5-Çok Yeterli şeklinde belirlenmiştir.

Sorular hazırlanırken Özer ve Soybalı (2017), Giritlioğlu ve Güzel (2015) çalışmalarından yararlanılmıştır. Hazırlanan anket soruları içerik geçerliliği için alanında uzman kişilere gösterilmiş, daha sonra görünüş geçerliliği için 10 kişiye doldurtulup, gelen öneriler doğrultusunda son şekli verilmiştir. Kullanılan sorular daha önce ölçek olarak kullanılmamış, yararlanılan çalışmalarda da yapısal geçerlilik ortaya konulmamıştır. Bu yüzden faktör analizine gerek duyulmamıştır.

Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini TRC3 bölgesinde faaliyet gösteren otel işletmeleri oluşturmaktadır. Her otel işletmesinden konuyla ilgili bir kişi ile anket yapılmıştır. Bu kapsamda Kültür ve Turizm Bakanlığı denetimindeki işletme belgeli otel sayısı 2019 yılı verisine göre 36 (9 adet özel tesis, 4 adet 5 yıldızlı otel, 6 adet 4 yıldızlı, 13 adet 3 yıldızlı, 4 adet 2 yıldızlı otel) mahalli idarelerce denetlenen otel sayısı 42'dir. Toplamda 78 otel bulunmaktadır. Araştırmada tam sayımlama yöntemi ile hepsine ulaşabilmek hedeflenmiştir. Ancak 67 anket toplanabilmiştir. Bu durumda ankete katılım oranı %85'tir. Bu sayı verilerin TRC3 bölgesi otel işletmelerinin durumunu ortaya koymak için yeterli görülmektedir.

Analiz Süreci

Elde edilen veriler hatalı ve eksik veri açısından kontrol edilmiştir. Daha sonra çalışmanın amacına uygun olarak tanımlayıcı analiz ve 5'li likert ile sorulan sorular için güvenilirlik analizi kullanılarak bulgulara ulaşılmıştır. Otel işletmelerinin çevreye yönelik farkındalığı ölçek soruların güvenilirliği için Cronbach Alpha (C.A) değerine bakılmıştır ve Cronbach Alpha 0,97 olarak belirlenmiştir. Bu oran ifadelerin mükemmel derecede güvenilir olduğunu (Özdamar, 2016: 75) göstermektedir. Ayrıca çevreye yönelik farkındalık düzeyleri toplam boyutunun çarpıklık ve basıklık değerlerine (çarpıklık-,680/293, basıklık-,318/678) bakıldığında verilerin normal dağıldığı (Kline, 2011) görülmüştür. Bu durum soruların güvenilir olduğunu ortaya koymaktadır. Bundan sonraki süreçte çalışma kapsamında sorulan sorulara ilişkin katılımcıların cevaplarını frekans ve yüzdelik olarak ortaya koymak için tanımlayıcı, farklı grupların verdikleri cevapları kıyaslamak için çapraz tablo ve gruplar arasında çevre duyarlılığına yönelik farklılık olup olmadığına bakmak için Anova analizleri yapılmıştır.

Bulgular

Çalışma kapsamında sorulan sorulara ilişkin tanımlayıcı, çapraz tablo ve Anova analizi sonuçları bu bölümde yer verilmiştir.

Tablo 1. Otel işletmelerinin özellikleri

Kategoriler		N	%
Otel sahiplik durumu	Zincir Otel	10	15
	Bağımsız	57	85
İller	Şırnak	9	13,4
	Batman	13	19,4
	Mardin	38	56,7
	Siirt	7	10,4
Otel sınıfı	3 Yıldız ve Altı	36	53,7
	4, 5* Yıldız	14	20,9
	Özel Belgeli	17	25,4
Otel faaliyet süresi	0-5 yıl	18	26,9

	6-11 yıl	12	17,9
	12-17 yıl	10	14,9
	18 yıl ve üzeri	27	40,3

Otel işletmelerinin özelliklerine bakıldığında (Tablo 1), otellerin büyük çoğunluğunun (%85) bağımsız otel olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca otellerin çoğunluğunun Mardin’de (%56,7) olduğu görülmekle birlikte, otellerin %53,7’sinin 3 yıldız ve altı, %20,9’unun 4-5 yıldızlı, %25,4’ünün ise özel belgeli tesis olduğu görülmektedir. Ek olarak otellerin %26,9’unun 0-5 yıl, %17,9’unun 6-11 yıl, %14,9’unun 12-17 yıl ve %40,3’ünün ise 18 yılın üzerinde hizmet verdiği belirlenmiştir.

Tablo 2. Otel işletmelerinin çevreye yönelik farkındalık düzeylerini belirlemeye yönelik frekans analizi sonuçları

Boyut	İfadeler	N	\bar{x}	Std. S.	\bar{x}
Atık	1. Oteldeki yağları mevzuata uygun şekilde imha etmesi	67	3,78	1,335	3,62
	2. Oteldeki personelin atıkları ayırması	67	3,58	1,257	
	3. Otelin geri dönüşüm ürünlerini kullanması	67	3,54	1,341	
	4. Otelin yiyecekleri (hayır kurumlarına vb.) vermesi	67	3,22	1,412	
	5. Oteldeki personelin zararlı atıkları ayırması	67	4	1,101	
Bilgilendirme	6. Otel misafirlerine çevre konusunda bilgi vermesi	67	3,85	1,118	3,59
	7. Otel personeline çevre konulu eğitim vermesi	67	3,6	1,169	
	8. Çevre duyarlılık konusunda etkinlikler düzenlenmesi	67	3,16	1,238	
	9. Otelin çevre etiketli ürünler kullanması	67	3,72	1,191	
	10. Otelde çevre etiketli eşyaların kullanılması	67	3,4	1,181	
	11. Otelin misafirleri teşvik etmesi	67	3,82	1,154	
Enerji	12. Otelin, cihazların bakımını uzman kişilere yaptırması	67	4,27	0,845	3,90
	13. Oteldeki makinaların temizletilmesi	67	4,16	1,053	
	14. Oteldeki lambaların (Led’li) verimli olması	67	4,15	0,909	
	15. Oteldeki cihazların az elektrik tüketecek teknolojide olması	67	4,01	1,052	
	16. Otelde sensörlü aydınlatma olması	67	3,76	1,468	
	17. Otelin yenilenebilir enerji kaynaklarına sahip olması	67	3,67	1,272	
	18. Otelde yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılması	67	3,34	1,213	
Hava	19. Otelin doğal havalandırmaya elverişli olması	67	4,04	1,121	3,85
	20. Otelin canlı bitkiler yetiştirmesi	67	3,79	1,297	
	21. Otelin nem oranını belli seviyede tutması	67	3,72	1,253	
Su	22. Otelin arıtılan suları kullanması	67	3,64	1,464	3,56
	23. Otelin su tüketimini azaltan teknolojiler kullanması	67	3,57	1,395	
	24. Otelin otomatik musluk/armatürler kullanması	67	3,27	1,513	
	25. Otelin suyu artması	67	3,79	1,398	
	26. Otelin su tasarruflu makineler kullanması	67	3,54	1,363	
Genel Ortalama			3,70		

Tablo 2’de görüldüğü gibi, otel işletmelerinde çevreye yönelik uygulamaların ortalamasının biraz üzerinde (\bar{x} : 3,70) oldukları görülmektedir. Çevreye yönelik farkındalıkları en fazladan en aza doğru; enerji (\bar{x} :3,90), hava (\bar{x} :3,85), atık (\bar{x} : 3,62), bilgilendirme (\bar{x} :3,59) ve Su (\bar{x} :3,56) şeklinde olduğu görülmüştür.

Tablo 3. Otellerde çevre politikalarının durumu

Sorular	Evet	%	Hayır	%
Otelinizde çevrepolitikası ve eylem planı var mı?	42	62,7	25	37,3
Otelinizde çevre faaliyetleri ile ilgili bir birim var mı?	35	52,2	32	47,8
Otelde eÇevre denetim sistemi var mı?	36	53,7	31	46,3
Otelde ulusal/uluslararası Kabul gören çevre sertifikaları var mı?	30	44,8	37	55,2
Otelde enerji tüketimi, elektrik tüketimi ve genel enerji tüketimi takibi yapılmakta mıdır?	60	89,6	7	10,4
Su tüketimi ile ilgili denetim yapılmakta mıdır?	56	83,6	11	16,4

Tablo 3’te gösterilen çevre politikalarının var olma durumu ile ilgili sorularda %62,7’sinin çevre politikası ve eylem politikalarının, %52,2’sinde çevre ile ilgili bir birimin, %53,7’sinde çevre denetim sisteminin, %89,6’sında enerji tüketimi takibinin, %83,6’sında ise su tüketimi ile ilgili denetimin yapıldığı ortaya çıkmıştır. Otellerin çoğunluğunda çevre ve enerji denetimlerinin yapıldığının görüldüğü ancak bunlara yönelik sertifikası olanların oranının düşük olduğu görülmektedir (%44,8). Bu durum aslında yapılanların belgelendirilmesi gerektiğini, bu sayede bunun hem sürdürülebilirlik anlayışının sağlanması hem işletmenin enerji politikalarının daha iyi yapılması, hem de bunun müşteri nezdinde olumlu bir imaj oluşturması adına önemli olduğu düşünülmektedir.

Tablo 4. Otel sınıfına göre çevre politikalarının durumu

Sorular		3 yıldız ve Altı		4-5 yıldızlı		Özel Belgeli	
		N	%	N	%	N	%
Otelinizde çevre politikası ve eylem planı var mı?	Evet	20	55,6%	12	85,7%	10	58,8%
	Hayır	16	44,4%	2	14,3%	7	41,2%
Otelinizde çevre faaliyetleri ile ilgili bir birim var mı?	Evet	17	47,2%	10	71,4%	8	47,1%
	Hayır	19	52,8%	4	28,6%	9	52,9%
Otelde Çevre denetim sistemi var mı?	Evet	18	50,0%	11	78,6%	7	41,2%
	Hayır	18	50,0%	3	21,4%	10	58,8%
Otelde ulusal/uluslararası kabul gören çevre sertifikaları var mı?	Evet	15	41,7%	11	78,6%	4	23,5%
	Hayır	21	58,3%	3	21,4%	13	76,5%
Otelde enerji tüketimi, elektrik tüketimi ve genel enerji tüketimi takibi yapılmakta mıdır?	Evet	32	88,9%	13	92,9%	15	88,2%
	Hayır	4	11,1%	1	7,1%	2	11,8%
Su tüketimi ile ilgili denetim yapılmakta mıdır?	Evet	30	83,3%	11	78,6%	15	88,2%
	Hayır	6	16,7%	3	21,4%	2	11,8%

Çapraz tablolara bakıldığında (Tablo 4) her bir otel sınıflandırmasının (3 yıldız ve altı %55,6, 4- 5 yıldız %85,7 ve özel belgeseli %58,8) çoğunluğunda çevre politikası ve eylem planı olduğu görülmektedir. 3 yıldız ve altı otellerin %52,8’inde çevre faaliyetleri ile ilgili bir birim olmadığı, 4-5 yıldızlı otellerin

%71,4'ünde ve özel belgeli otellerin %52,9'unda çevre faaliyetleri ile ilgili bir birim olduğu saptanmıştır. 3 yıldız ve altı otellerin %50'sinde, 4-5 yıldızlı otellerin %78,6'sında ve özel belgeli otellerin ise %41,2'sinde çevre denetim sisteminin olduğu görülmektedir. 3 yıldız ve altı otellerin %58,3'ü, 4-5 yıldızlı otellerin %21,4'ü ve özel belgeli otellerin %76,5'inde çevre ile ilgili ulusal veya uluslararası bir sertifika olmadığı anlaşılmaktadır. 3 yıldız ve altı otellerin %88,9'unda, 4-5 yıldızlı otellerin %92,9'unda ve özel belgeli otellerin %88,2'sinde enerji tüketimi takibinin yapıldığı tespit edilmiştir. Benzer şekilde 3 yıldız ve altı otellerin %83,3'ü, 4-5 yıldızlı otellerin 78,6'sı ve özel belgeli otellerin %88,2'sinin su tüketimi ile ilgili denetimin yapıldığı görülmüştür.

Tablo 5. Çevre duyarlılığının otel sınıfına göre farklılığı

Otel sınıfı	N	\bar{x}	Std. D.	F	p	Fark
A-3 yıldız ve altı	36	3,48	,876	4,220	0,01	B
B-4-5 yıldızlı	17	4,28	,819			
C-özel belgeli	14	3,79	,900			

Otel sınıfına göre çevre duyarlılığında farklılık olup olmadığını görmek için yapılan anova analizi sonucunda 3 yıldız ve altı oteller ve 4-5 yıldızlı oteller arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık çıkmıştır ($F=4,220$, $p=0,01<0,05$). Çıkan post-hoc testi sonucuna göre en fazla çevre, enerji duyarlılığı olan otellerin 4-5 yıldızlı otellerde olduğu (\bar{x} : 4,28), en düşük ise 3 yıldız ve altı (\bar{x} : 3,48) otellerde olduğu Tablo 5'te görülmektedir.

Tablo 6. Çevre duyarlılığının illere göre farklılığı

İl	N	\bar{x}	Std. D.	F	p	Fark
A-Şırnak	9	3,05	,911	4,957	,00	C
B-Batman	13	3,88	,924			
C-Mardin	38	3,98	,766			A, D
D-Siirt	7	3,00	,993			C

Varyansların homojen dağıldığı görülmüştür. Yapılan post-hoc testine göre (Tablo 6) çevre duyarlılığının illere göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmüştür. Yapılan Tukey analizi sonucunda, Şırnak ile Mardin arasında, Mardin ile Siirt arasında anlamlı farklılıkların olduğu ($F=4,957$, $p=0,00<0,05$), Mardin'deki otellerin (\bar{x} : 3,98) Şırnak'taki (\bar{x} : 3,05) ve Siirt'teki (\bar{x} : 3,00) otellerden daha fazla çevre duyarlılığına sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca çevre duyarlılığının otelin faaliyet süresine göre bir farklılık olup olmadığına yönelik Anova testi yapılmış ancak, bir farklılık olmadığı ortaya çıkmıştır ($F=,650$, $p=,58>0,05$).

Sonuç ve Değerlendirme

Günümüzde çevre sorunları en önemli sorunlardan birisidir. Bu soruna karşı önlem alınmalı gerekli ve doğa tahribatı azaltılarak gelecek kuşaklara sürdürülebilir bir dünya bırakılmalıdır. Bu kapsamda çevre yönetim uygulamalarını tespit etmek amacıyla TRC3 bölgesinde yer alan otel işletmelerinin durumu bu çalışma kapsamında ele alınmıştır. Çevreye yönelik farkındalık ölçeği atık, bilgilendirme, enerji, hava ve su olmak üzere 5 boyutlu olarak incelenmiş ve elde edilen verilerin analizleri sonucunda çevreye yönelik uygulamaların ortalamasının üzerinde olduğu tespit edilmiştir. Bunun sıralamasını ise enerji, hava, atık, bilgilendirme ve su takip etmektedir. Kuraklığın ve iklim değişiminin yaşandığı günümüzde, otel

işletmelerinin doğal kaynakların kullanımı ve sürdürülebilirliği açısından daha dikkatli olması gerekmektedir. Diğer yandan çevre ve enerji denetiminin yapılmasına rağmen çevre ile ilgili sertifikası olan işletmelerin oranının düşük olduğu tespit edilmiştir. Korkmaz ve Atay (2017) çalışmasında sertifikalı işletmelerin avantaj sağlamadığını belirtmiştir, fakat bu çalışmada tam tersi olarak sertifika olmamasına rağmen çevre duyarlılığı ortalamasının üzerinde olduğu gözlemlenmiştir. İşletmelerin sertifikalanması hem müşteri açısından olumlu izlenim sağlaması hem de işletmelerin daha iyi çevre duyarlılığı konusunda planlanma yapması açısından önem teşkil etmektedir.

Araştırma sonucunda tesislere verilen yıldız ve sınıf sayısı arttıkça tesislerin duyarlılık seviyelerinin arttığı gözlemlenmiş ve bu durum Türker'in (2002) ve Turhan'ın (2010) çalışmaları ile paralellik göstermektedir. Türker'in Antalya'daki 40 otel üzerinde yaptığı araştırması sonucunda; turistik tesislerin yıldız ve sınıfı arttıkça doğal çevreye duyarlılıklarının arttığı ortaya çıkmıştır. Turhan ise Marmaris'teki çalışmasında çevre duyarlılığının 5 yıldızlı otel işletmelerinde daha yüksek olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Diğer yandan TRC3 bölgesinde yer alan otel işletmelerinin çevre duyarlılığı hakkında bilgi sahibi olduğu ve işletmelerin çoğunun enerji ve su tüketimini denetlediği sonucuna varılmıştır. Bunun ise restoran ve otellerde enerji giderlerinin payının büyük olması (Öztürk, Öztürk ve Dombaycı, 2018) ve su giderlerinin ise otel işletmelerinde önemli bir tüketim payı olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir (Çakır ve Çakır, 2010). Çalışmanın diğer sonuçlarından birisi ise TRC3 bölgesinde yer alan iller arasında anlamlı farklılık olduğu ve Mardin bölgesinde bulunan otel işletmelerinin çevre duyarlılığı konusunda daha bilinçli olduğu saptanmıştır. Bunun nedeni olarak ise Mardin ilinin diğer illere göre turizm işletme sayısının fazla olmasından kaynaklı rekabetin daha yüksek olmasından dolayı olduğu düşünülmektedir. Nitekim TRC3 bölgesinde yer alan iller içerisinde Turizm Bakanlığının 2021 Şubat verilerine göre çevreye duyarlı konaklama tesisi sayısı sadece 1'dir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2021). Bu konaklama işletmesi de Mardin'de bulunmaktadır. Buna durumda TRC3 bölgesinde çevreye duyarlı işletmelerin biran önce arttırılması ve sürdürülebilirlik kaygısı güderek faaliyetlerine devam etmesi gerekmektedir.

Araştırma kapsamında örneklem grubunun tamamına ulaşılmaya çalışılmıştır, fakat anket uygulamada işletmeler tarafından oluşturulan zorluklar nedeniyle yapılamamıştır. Örneklemeye ulaşılabilirlik açısından %85 seviyesinde olması TRC bölgesi için genelleme yapmak için yeterlidir. Yapılan bu çalışmada daha detaylı bilgiler elde edilmesi için gelecek araştırmalarda derinlemesine görüşme ve gözlem yapılabilir. Gelecek araştırmalarda farklı bölgelerdeki destinasyonlar arasındaki ilişki irdelenerek bölgeler arasında çıkarımlar yapılabilir.

Kaynakça

- Akandere, G. & Zerenler, M. (2017). Yeşil otellerde yeşil tedarik zinciri yönetimi ve işletme performansı, *Uluslararası Turizm ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2, 77-98.
- Akdağ, G., Güler, O., Demirtaş O., Dalgıç, A. & Yeşilyurt, C. (2014). Turizm ve çevre ilişkisi: Türkiye'deki yeşil otellerin gözünden yeşil otelcilik uygulamaları üzerine bir değerlendirme, *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Coğrafyacılar Derneği Uluslararası Kongresi Bildiriler Kitabı*, 258-267.
- Akova, O., Yaşar, A. G., Aslan, A. & Çetin, G. (2015). Çalışanların çevre yönetimi algıları ve örgüt kültürü ilişkisi: Yeşil yıldızlı otellere yönelik bir araştırma, *Research Journal of Business and Management*, 2 (2), 169-184.
- Alexander, S. & Kennedy, C. (2002). Greenhotels: Opportunities and resources for success, 1-9, http://www.zerowaste.org/publications/GREEN_HO.PDF, Erişim tarihi 16.02.2021.

- Atay, L. & Dilek, E. (2013). Konaklama işletmelerinde yeşil pazarlama uygulamaları: Ibis otel örneği, *İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18 (1), 203-219.
- Atay, L., Temirkanova Z. & Gökdemir, S. (2017). Tur operatörlerinde yeşil uygulamalar: Yeşil tur operatörü ödülü, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6 (5), 17-32.
- Aykan, E. & Sevim, B. (2013). Konaklama işletmelerinde çevre yönetimi uygulamaları ve algılanan kurumsal itibar üzerindeki etkisi: Kayseri ve Nevşehir otelleri üzerinde bir araştırma, *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 5 (3), 93-113.
- Aylan, F. K. & Sezgin, M. (2016). Turistlerin yeşil otellere yönelik düşünceleri ve kalma niyetleri: Antalya'da bir araştırma, *Çatalhöyük Uluslararası Turizm ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1 (1), 285-300.
- Berezan, O., Millar, M. & Raab, C. (2014). Sustainable hotel practices and guest satisfaction levels, *International Journal of Hospitality and Tourism Administration*, 15 (1), 1-18.
- Ceylan, Y. (2017). *Yeşil Yıldızlı Konaklama İşletmelerinde Kalan Turistlerin Algılarına Yönelik Bir Araştırma: Muğla İli Örneği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Batman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı, Batman.
- Chan, W. W. & Lam, J. C. (2003). Energy-saving supporting tourism sustainability: A case study of hotel swimming pool heat pump, *Journal of Sustainable Tourism*, 11 (1), 74-83.
- Çakır, G. & Çakır, A. (2010). Konaklama Tesislerinde Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Su Kaynaklarının Korunmasına Yönelik Uygulamalar, *International Journal of Agricultural and Natural Sciences*, 3 (1), 31-36.
- Deng, S. & Burnett, J. (2002). Energy use and management in hotels in Hong Kong, *International Journal of Hospitality Management*, 21 (4), 371-380.
- Doğan, Ö. & Ertaş, F.C. (2018). Çevreye duyarlılığın rekabet gücüne etkisi: Yeşil yıldızlı oteller üzerine bir uygulama, *Maliye ve Finansal Yazıları*, 110, 217-234.
- Enz, C. A. & Siguaw, J. A. (1999). Best hotel environmental practices, *Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly*, 40 (5), 72-77.
- Erdoğan, N. & Barış, E. (2007). Environmental protection programs and conservation practices of hotels in Ankara, Turkey, *Tourism Management*, 28, 604-614.
- Ertaş, M., Kırklar Can, B., Yeşilyurt, H. & Koçak, N. (2017). Konaklama İşletmelerinin yeşil yıldız uygulamaları kapsamında çevreye duyarlılığının değerlendirilmesi, *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 1, 102-119.
- Ertaş, Ç. (2018). Yeşil yıldızlı konaklama işletmelerinin internet sitelerindeki çevresel içerik üzerine bir inceleme, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 22 (4), 797-820.
- Giritlioğlu, İ. & Güzel, M. O. (2015). Otel işletmelerinde yeşil yıldız uygulamaları: Gaziantep ve Hatay bölgesinde bir araştırma, *Journal of International Social Research*, 8 (40), 889-904.
- Güneş, G. (2011). Konaklama sektöründe çevre dostu yönetimin önemi, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 13 (20), 45-51.
- Güzel, M. O. (2016). *Şehir Turizmine Hizmet Veren Otel İşletmelerinin Yeşil Yıldız Kriterlerini Uygulama Düzeyi: Gaziantep ve Hatay İllerinde Bir Araştırma*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Han, H. & Hyun, S. S. (2018). What influences water conservation and towel reuse practices of hotel guests? *Tourism Management*, 64, 87-97.
- İpar, M. S. (2018). *Turistlerin Yeşil Otel Tercihlerine Yönelik Algıları, Çevreci Davranış Eğilimleri ve Davranışsal Niyetlerle İlişkisi*. Yayımlanmamış doktora tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Kaymaz, M. (2012). *Turizm Sektöründe Çevre Yönetimi: Marmaris'teki Konaklama İşletmeleri Örneği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Çevre Bilimleri Anabilim Dalı, Muğla.
- Kızıllırmak, İ. (2011). Dünya da ve Türkiye'deki turizm işletmelerinde çevre korumaya yönelik uygulamalar: Amacı ve önemi, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 1-12.
- Kline, R. B. (2011), *Principles and Practice of Structural Equation Modeling*. New York: The Guilford Press.
- Korkmaz, H. & Atay, L. (2017). Otel işletmelerinde yeşil pazarlama ve çevre sertifikalarının değerlendirilmesi, *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9 (4), 113-126.

- Kültür ve Turizm Bakanlığı (2021). Tesis istatistikleri, <https://yigm.ktb.gov.tr/TR-201136/turizm-yatirim-ve-isletme-bakanlik-belgeli-tesis-istati-.html> Erişim tarihi: 16.02.2021.
- Memiş, S. (2019). Konaklama işletmelerinde yeşil yönetim uygulamalarının ENTROPİ yöntemi ile ağırlıklandırılması: Giresun ili örneği, *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 11 (1), 653-665.
- Mesci, Z. (2014). Otellerin çevreci uygulamalarının değerlendirilmesi: Yeşil yıldızlı bir otel işletmesinde örnek olay çalışması, *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 11 (1), 90-102.
- Oğuz, R. (2019). *Yeşil Otellerin Tercih Edilmesinde Doğa Dostu Tutumların Etkisi: Bir Uygulama*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Özdamar, K. (2016). *Ölçek ve Test Geliştirme Yapısal Eşitlik Modellemesi*. Eskişehir: Nisan Kitabevi.
- Özdemir Yılmaz G., Özok O. & Erdem B. (2016). Konaklama işletmelerinde çevre dostu uygulamalar: Bodrum örneği, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6 (1), 180-197.
- Özer, G. & Soybalı, H. H. (2016). Termal otel çalışanlarının çevreye duyarlılık uygulamalarına ilişkin algı düzeyleri, *Journal of Recreation and Tourism Research*, 4 (3), 69-80.
- Özok, O. (2015). *Konaklama İşletmelerinde Çevre Dostu Uygulamalar: Bodrum Örneği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Öztürk, H. K., Öztürk, H. M. & Dombaycı, Ö. A. (2018). Turizm sektöründe enerji tüketimi ve enerji tasarruf olanakları, *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2 (1), 17-28.
- Pak, A. (2018). *Oteller Çevre Uygulamalarının AB Çevre Uygulamaları Kapsamında Değerlendirilmesi: 5 Yıldızlı Zincir Oteller Üzerine Bir Araştırma*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Ponnareddy, S., Priskin, J., Ohnmacht, T., Vinzenz, F. & Wirth, W. (2017). The influence of trust perceptions on German tourists' intention to book a sustainable hotel: A new approach to analysing marketing information, *Journal of Sustainable Tourism*, 25 (7), 970-988.
- Saçılık, M. Y. & Çevik, S. (2014). Çevreye duyarlı otelcilik kapsamında yeşil yıldız uygulaması: Antakya Güngör Palace örneği. *The 9th International Conference: New Perspectives in Tourism and Hospitality* içinde (ss. 404-414), Balıkesir Üniversitesi: Türkiye.
- Seyhan, Y. & Yılmaz, B. S. (2010). Sürdürülebilir turizm kapsamında konaklama işletmelerinde yeşil pazarlama: Calista Luxury Resort Hotel, *İşletme Fakültesi Dergisi*, 11 (1), 51-74.
- Seyhan, G. (2010). *Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Konaklama İşletmelerinde Çevreye Duyarlı Uygulamalar ve Yeşil Pazarlama: Örnek Olay Çalışması (Calista Luxury Resort Hotel- Antalya)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Singh, N., Cranage, D. & Lee, S. (2014). Green strategies for hotels: Estimation of recycling benefits, *International Journal of Hospitality Management*, 43, 13-22.
- Süklüm, N. (2018). Yeşil otellerin maliyetler açısından değerlendirilmesi, *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11 (1), 375-394.
- Trang, H. L. T., Lee, J. S. & Han, H. (2019). How do green attributes elicit pro-environmental behaviors in guests? The case of green hotels in Vietnam, *Journal of Travel and Tourism Marketing*, 36 (1), 14-28.
- Turhan, S. (2010). *Turizm İşletmelerinde Yeşil Pazarlama Marmaris Örneği*. Yayınlanmamış yüksek lisans Tezi. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Türk, M. & Kara, E. (2018). Konaklama işletmelerinde çevre bilinci ve yeşil yönetim uygulamalarının işletme başarısına katkısı: Muğla ili üzerine bir araştırma, *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8 (15), 848-876.
- Türker, N. (2002). *Konaklama İşletmelerinde Çevre Duyarlılığı: Konaklama İşletme Yöneticilerinin Çevre Duyarlılığı Bakış Açısına Yönelik Bir Uygulama*. Yayınlanmamış doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yıldırım, Ö. (2019). *İstanbul' da Beş Yıldızlı Otellerde Yeşil Yıldız Uygulamasının Otellerin İşletmeciliğine Sağladığı Avantajların Analizi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldız, A. (2012). *Çevre Yönetimi Uygulayan Yeşil Otel İşletmelerinde Yeşil Müşteri Deneyimi Üzerine Bir Araştırma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Zengeni, N., Zengeni, D. M. F. & Muzambi, S. (2013). Hoteliers' perceptions of the impacts of green tourism on hotel operating costs in Zimbabwe: The case of Selected Harare Hotels, *Australian Journal of Business and Management Research*, 2 (11), 64-73.

Etik Kurul Kararı ile ilgili beyan

Araştırmanız etik kurul *izni gerektiriyorsa*, aşağıdaki bilgileri doldurunuz.

Lütfen beyanı yaptığınızı belirtmek için kutucuğu işaretleyin.	☒ Yazar(lar) Beyanı: Bu çalışmanın yazarı(ları) olarak, insan katılımcıların yer aldığı çalışmalarda gerçekleştirilen tüm prosedürlerin, kurumsal ve/veya ulusal araştırma komitesinin etik standartlarına ve 1964 Helsinki bildirgesine ve daha sonraki değişikliklerine veya karşılaştırılabilir etik standartlara uygun olduğunu beyan ederim(iz).
--	---

Etik kurul kararı veren kurum

Etik kurul karar tarihi

Etik kurul karar sayı no

Araştırmanız etik kurul *izni gerektirmiyorsa*, nedenini aşağıdaki seçeneklerden birini tercih ederek belirtiniz.

Bu çalışmanın yöntemi için etik kurul izni gerekmemektedir.

Bu çalışmadaki veri toplama süreci 1 Ocak 2020 tarihinden önce gerçekleşmiştir.

Yazar Katkısına İlişkin Bilgi

Yazar(lar) beyanı	☒ Bu çalışmadaki bulunan yazarların katkı oranlarının aşağıda belirtilen şekilde olduğunu beyan ederim(iz).
-------------------	---

1. Yazar katkı oranı

%40

2. Yazar katkı oranı

%30

3. Yazar katkı oranı

%15

4. Yazar katkı oranı

%15